

Els proveïdors d'aiguardent de la Conca de Barberà a la companyia Sunyer de Reus (collita 1774-1775)

Roser Puig i Tàrrech

Gràcies als estudis cadastrals sobre diferents termes de la Conca del primer terç del segle XVIII, sabem que la superfície que ocupava la vinya dins l'espai conreat era entre una quarta i una tercera part. A la Baixa Segarra, aquest percentatge era notablement inferior **(1)**. Tret de les ribes del riu Francolí, el Gaià i els seus afluents (Anguera, el Brugent), el regadiu era escàs; el règim de precipitacions de caràcter mediterrani dificulta la regularitat en la producció de cereals; les temperatures hivernals impedeixen la supervivència dels garrofers i, periòdicament, la dels olivers. El domini dels cereals s'explica atenent que el pa era la base de l'alimentació humana i també de l'animal: les bèsties de càrrega i tir necessitaven gra i palla.

La vinya era un dels cultius que més bé s'adaptava a la comarca: podia resistir més les secades i els terrenys pedregosos. Els inconvenients principals eren la necessitat d'abundant mà d'obra per al seu treball i la comercialització del vi i els seus derivats. Aquestes circumstàncies, a la segona meitat del segle XVIII esdevingueren positives. Per una banda, es produeix un destacat creixement demogràfic: segons dades censals recopilades per Josep Iglésies, entre 1718 i 1787 la població conquesca es triplica i per un altre cantó la internacionalització del comerç català obre nous mercats al nord d'Europa i Amèrica, tot exportant aiguardent, vi i fruits secs a canvi de cereals, pesca salada, cotó, cuiros, fusta per a bótes, etc.

Els preus de l'aiguardent són un bon indicatiu de la demanda externa. El 1768 una càrrega prova $\frac{3}{4}$ es pagava a una mitjana de 18 lliures i el 1774 ja arribava a les 26 ll. Per compensar el dèficit blader, la Conca podia cercar els excedents de la Segarra, l'Urgell, l'Aragó i importacions a través dels ports de la costa o transitòriament combinar conreus: vinya a bancales (enmig de sembradura i envoltada d'olivers). Igual que al Camp de Tarragona, l'expansió dels ceps es faria a costa d'ocupar terres ermes o boscoses, menys rendibles i més allunyades dels nuclis de residència. L'accés a la terra pels jornalers va ser mitjançant establiments a rabassa morta i en ocasions també per parceria **(2)**.

Salvador Rovira, en un buidatge de prop de sis-centes escriptures de deutoris a tornar en aiguardent localitzats en la notaria de Reus a la segona meitat del segle XVII per un valor de prop de vuitanta mil lliures, conclou que la comarca on es comercia més en aiguardent és el Tarragonès, seguit del Priorat i el Baix Camp; la Conca de Barberà ocupa el cinquè lloc. L'avançament de diners en aquest període a pagesos conquescs fou de 9.226 lliures **(3)**.

Gràcies als llibres de comptabilitat de la companyia Sunyer de Reus de la dècada dels setanta del mil set-cents, formada per Francesc i Macià Sunyer,

Josep, Francesc Molins, Pau de Miró, Josep Biscarrues i Joan Salgado (aquest darrer de Barcelona), hem conegut les compres d'aiguardent a la Conca en una collita (1774-1775). En total s'anoten 54.627 lliures, que corresponen a més de dues mil càrregues de licor adquirides a 44 proveïdors de deu poblacions. Per volum i import, sobresurten els productors de Sarral, Montblanc i l'Espluga de Francolí, de major a menor. Aquestes tres viles venen a la societat dels Sunyer més de les tres quartes parts d'aiguardent conguenc, a la vegada són les més poblades. El quart i cinquè lloc l'ocupen Barberà i Vimbodí respectivament.

Malauradament, la font no ens informa dels oficis dels proveïdors, per la qual cosa hem cercat en la documentació notarial informació complementària sobre altres activitats econòmiques que realitzen.

Distribució dels proveïdors d'aiguardent de la Conca de Barberà a la companyia Sunyer de Reus per poblacions (collita 1774-1775)

Població	núm. p.	cà	valor	mitjana v/p	% env
-Barberà C.	3	156	4.323	1441	7,9 39
-Blancafort	6	127	3.096	516	5,6 23
-l'Espluga de F.	7	465	12.815	1.830,7	23,5 89
-Montblanc	7	509	12.896	1842,3	23,6 45
-Rocafort de Q.	2	22	584	292	1 6
-Sarral	11	612	16.297	1481,5	30 137
-Solivella	2	19	521	260,5	0,9 5
-Vallclara	1	11	215	215	0,4 -
-Vilanova de P.	1	3	69	69	0,1 -
-Vimbodí	4	145	3.811	952,75 7	21
Total:	44	2.069	54.627	1.241,5	100 365

Abreviatures: cà: càrregues, p: proveïdor, v: valor de l'aiguardent (en lliures), env: envasos (bótes o pipes).

Els proveïdors

Segons Agustí Segarra Blasco, els agents dels pobles petits que proveïen d'aiguardent als comerciants de Reus o de Valls eren membres de l'artesanat, la pagesia benestant o simplement fabricants que compraven la verema o el vi als rabassers o parcers per a transformar-lo en licor i despatxar-lo vers els mercats litorals, sense oblidar als negociants i arrendataris de drets senyorials **(4)**.

En el cas de la Companyia Sunyer de Reus, entre els seus proveïdors de la Conca de Barberà trobem diferents agents. Per un cantó, membres de la baixa noblesa local (família Josa i Alba) amb parents a Reus; per un altre, comerciants que a la vegada pertanyien a la Santa Inquisició, una fórmula que els evitava el pagament de certs impostos municipals i finalment a pagesos

acomodats. En primer lloc calia disposar d'una infraestructura mínima: cellers, cups, magatzems, premses, olles i evidentment capital.

Les escriptures notariales que hem localitzat denominen alguns proveïdors de diversa forma: un pagès de Montblanc també fa de carreter, un altre de la mateixa vila és a la vegada moliner i comerciant i, finalment, un és alhora boter i negociant.

Les fórmules per aconseguir la materia prima que utilitzaven aquests proveïdors eren diverses: una via era l'extracció d'excedents per la concessió d'arrendaments senyorials, una altra l'avançament d'aliments (pesca salada i blat) a petits productors a canvi de rebre el valor del deute en espècie (aiguardent). Els propietaris o hisendats que havien cedit terres a rabassa morta a jornalers rebien la seva part també en espècie (verema) que sols calia destil·lar. Les compres a altres productors també esdevindria una solució per aconseguir licor. Hi ha altres consideracions que caldria tenir presents com el transport, la llenya, la fusta per a bótes, etc. La dinàmica dels intercanvis comercials a la Conca en el mil set-cents és un tema que encara s'ha d'aprofundir.

L'Espluga de Francolí

-Francesc Anguera Vilalta, pagès. El 20 de maig del 1786, juntament amb el seu pare Pau Anguera Dilla, creen un censal de mil lliures a la comunitat de preveres de Sant Martí de Maldà (la pensió anual era de 30 ll.). En aquest acte actua de fermança Magdalena Esteve, vídua d'Agustí Roig i el seu fill Agustí Roig Esteve.

-Miquel Font Masgoret, pagès. Realitza préstecs i vendes de blat a pagesos de les Garrigues. El maig del 1784, davant del notari espluguí Josep Cabeça, Josep Torras, pagès de l'Espluga Calva li confessa deure 36 lliures en concepte de sis quarteres de blat (al preu de sis lliures per quartera) i el mateix dia Josep Aixalà, pagès dels Omellons li reconeix un deute de 72 lliures per raó de 12 quarteres de blat al mateix preu (AHT, RHM, vol. 20, f. 319).

El 21 de juliol de 1780 Isidre Pàmies, pagès de Vimbodí, li reconeix un deute de 40 lliures pel valor d'un carro que li vengué (Arxiu Històric de Tarragona (AHT), Registre d'Hipoteques de Montblanc (RHM, vol. 15, f. 283v.),

- Josep Micó, pagès, el 1777 obté del monestir de Poblet l'arrendament dels delmes de les menuderies del Vilosell i la Pobla de Cévoles (AHT, RHM, vol. 12, f. 107)

Montblanc

-Antoni Amill, pagès i carreter. El 1781 signà un debitori davant el notari Josep Castelló de 180 lliures a favor de Baltasar Gil, comerciant de Reus; en cas de no retornar l'esmentada quantitat li havia de vendre a carta de gràcia una peça

de terra d'oliveres situada al terme de la Guàrdia dels Prats (AHT,Fons RHM,vol. 16, f. 364v-365).

-Agustí Gai Barril, negociant o tractant i boter. Tenia un germà, Josep, d'ofici boter. Fill de Fèlix Gai, boter originari de Barcelona i Joana, el 1744 es casa en primeres núpcies amb Gertrudis Moles Rubió, filla d'un sabater de Vic (Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà (ACCB), Fons notarial de Montblanc (FNM, sign.3.51.1, f. 1-1v) i el 1778, ja vidu, es casa amb Teresa Ferrer Vilella, filla de pagesos montblanquins (ACCB, FNM, sign. 3386, f. 294-296v. L'any 1783, en una compra-venda de terra consta com a habitant a l'Espluga de Francolí (ACCB, FNM sign.3261, f. 111v-112). A través d'escriptures notariales tenim notícia que avança diners i mercaderies (pesca salada) a pagesos de la Conca (p. ex. Montblanc, la Guàrdia dels Prats, Solivella, Vimbodí, etc.), amb l'obligació que el pagament es fes amb aiguardent. Un exemple el tenim el 23 de març de 1775 quan Joan Domingo, pagès de Solivella li signa un debitori per passament de comptes i mercaderies que li havia venut; a canvi li lliuraria l'equivalent en aiguardent prova d'oli $\frac{3}{4}$ al preu del primer mercat de Reus. Manté negocis amb Josep Ortega, comerciant de Reus.

-Joan Josa Dalmau era ciutadà honrat de Barcelona. Estava casat amb Cecília Aixemús Folc, de Reus (1772). El 1780 tenia dues cases a Montblanc que funcionaven com a hostals, una al portal de Sant Francesc i una altra davant de l'església de Sant Miquel, les quals gestionava per arrendament. El 16 de juliol de 1768 obté la llicència de Francesc Bulló, pare i Josep Bulló, fill, pagesos de Montblanc, veïns seus, per a fer un rec que conduís aigua a l'oficina d'aiguardent que Josa tenia a la placeta Castellví en el carrer que anava a Sant Miquel. El 1786 signa a favor de Josep Jover Ratés, veí de Santa Coloma de Queralt, una àpoca de 141 lliures que se sumen a les 49 lliures que rebé de mans del boter Josep Barrot en concepte de l'arrendament per 19 mesos (des del 23 de juny de 1785) d'un magatzem que tenia prop i fora de les muralles de Montblanc; aquest magatzem era davant el convent de Sant Francesc i Josep Penedès, moliner de la Guàrdia dels Prats, hi tenia guardades diferents bótes d'aiguardent. Els diners els rep de mans de Joan Torner, comerciant. El preu del lloguer era de 10 lliures al mes. Precisament anys enrera, el 1778, Tadeu Sabater havia venut per 130 lliures a carta de gràcia, a Francesc Penedès, de Sarral, dos cups i un celler en una casa de la placeta Castellví de Montblanc que abans era de Domènec Cases.

-Francesc Rosselló i Domènec, comerciant, moliner i pagès. El 7 de setembre del 1776 escriptura un debitori de 778 lliures a favor de Joan Soler i Gallart, negociant d'Altafulla, en concepte de bacallà i tonyina que el darrer li havia lliurat (ACCB, FNM, sign. 339, f. 138-138v.). El 13 de març de 1777 a causa de la impossibilitat de poder fer el pagament de 553 lliures li ha de vendre a carta de gràcia una casa al carrer Riber de Montblanc.

-Tadeu Sabater i Alba, familiar del Sant Ofici. Els seus pares són Francesc Sabater, comerciant i Anna Alba, tots de Montblanc. Té propietats a la Guàrdia

dels Prats, Montblanc i Prenafeta (vivía al Mas de Sabater). El 8 d'abril del 1776 signa un debitori de dues mil lliures a favor de Bonaventura Bofarull, subdelegat de marina habitant a Reus que havia de tornar en aguardent prova d'oli $\frac{3}{4}$ al preu del mercat de Reus de la propera collita (AHT, Fons Notarial de Reus, caixa 637, reg. 5129, f. 152-152v). L'any següent, a causa d'una discrepància, encara li devia cent lliures.

El 15 de maig del 1779 atorga a rabassa morta un jornal de terra de la partida de Montornès a Francesc Gavarró, fadrí pagès de Sarral resident a Barberà de la Conca. A banda de l'obligació de plantar-hi vinya es prohibien els olivers (ACCB FNM, sign. 3260, f. 129-131). El 7 de novembre de 1784 localitzem una altra concessió emfitèutica en la mateixa quadra de Montornès de tres jornals, en aquesta ocasió a favor de Francesc Gavarró, un jove pagès de Sarral.

A Montblanc tenia una botiga de roba de la qual s'encarregava un soci, el botiguer Josep Oller. Els negocis tèxtils, però, sembla que no anaven massa bé: el juny del 1780 des de Barcelona se li reclama un deute de 180 lliures per mercaderies que el 24 de setembre del 1778 havia adquirit a Ignasi-Francesc Gomis, mercader de Barcelona i com ell, familiar de la Santa Inquisició (ACCB, FNM, sign. 3359, f. 223-224).

Sarral

-Joan Morell Potau, comerciant i familiar del Sant Ofici. El 19 de setembre de 1781, Josep Ribes Serra i Ignasi Ribes Graell, comerciants de Barcelona li reconeixen deure 5.500 lliures (AHT, RHM, vol. 16, f. 406-406v). El seu fill Joan Morell Serra també pertanyia a la Santa Inquisició.

Vilanova de Prades

-Francesc Sants, major i Francesc Sants, menor, pare i fill, pagesos. El 1786 venen un molí de farina amb una mola, sèquia bassa i casa situat als Omellons, al capítol de canonges de Lleida per 4.500 ll. (AHT, RHM, vol. 22, f. 186v-187). El 16 d'octubre de 1787, ambdós Sants signen un debitori de 294 quartans d'oli a favor de Joan Turmó, porter reial de Montblanc (ACCB, FNM, sign. 3406, f. 210-211).

Vimbodí

-Josep Vidal. L'any 1736 el boter de Vimbodí Onofre Vidal demana autorització a l'ajuntament de la vila per utilitzar aigua d'un rec dels horts per a fer funcionar una fàbrica d'aguardent. És possible que fos un familiar ascendent del productor Josep Vidal (5).

La societat reusenca dels Sunyer, a banda del comerç d'aiguardent, també mercadejava amb fruits secs (avellanes i ametlles), cereals, mocadors de seda i pesca salada (bacallà i tonyina). Precisament el 1778 proveïa de bacallà al monestir de Poblet, a més de vendre cuirs per a la sola del calçat a sabaters del Camp de Tarragona i Terres de l'Ebre.

En un llibre de comptes dels anys 1767-1771 de Macià Sunyer, localitzem altres noms d'aiguardenters residents a la Conca: de Blancafort hi ha Jaume Castelló, i Josep Pasqual; de l'Espluga de Francolí, Antoni Anguera; de Montblanc, Josep Alfonso, menor, Antoni Belart, Antoni Bertran Huguet, i Pau Òdena; de Vilanova de Prades, Pau Sobirà; de Vimbodí, Francesca vídua Alsamora, Manel Ferrer, Francesc Mestres, Josep Pàmies Paguera (a) Simón, Ramon Padró, Jaume Puig i Josep Vallverdú (6).

Notes:

- (1) Els historiadors que han treballat cadastres són Josep M. Porta, Josep M. Grau, Valentí Gual, Jaume Teixidó i la sotasignat. Una síntesi sobre l'espai vinícola a la comarca la dona Porta Balanyà a "Aportacions sobre la situació de la vinya a la Conca de Barberà a la primera meitat del segle XVIII", *Món Mediterrani. Jornades sobre la viticultura de la Conca Mediterrània*. Tarragona, 1995, p.141-154.
- (2) L'estudi d'accés a la terra en el segle XVIII a la Conca no ha merescut encara l'atenció de la historiografia. A nivel local únicament disposem de referències puntuals sobre el terme de Lilla, Josep M. Grau - Roser Puig, *Lilla. Aproximació a la història d'un poble*. Lilla, 1996, p. 81-91. Així, per exemple, entre 1775 i 1779 Josep-Ignasi de Castellví i Pontarró, noble de Montblanc, cedeix terres a rabassa morta a pagesos de la vila i de Lilla; Rafael Ribes i Calbet, un altre noble montblanquí, atorga terres emfitèuticament al terme de Vilaverd entre el 1773 i 1779; el 1782 ho fa Josep de Bellver i el 1772 Pere Foraster.
- (3) "Anticipació de diners a productors d'aiguardent per part dels comerciants de Reus (1750-1799)", *Món Mediterrani. Jornades sobre la viticultura de la Conca Mediterrània*. Tarragona, 1995, p. 795-810. Aquest article fou reproduït també a *Quaderns d'història tarraconense* (Tarragona) VII (1988), p. 143-161. Sobre l'exportació d'aiguardent hi ha nombrosos estudis a càrrec de Jordi Andreu, Josep Morell, Rafael Muñoz, Francesc Olivé, Agustí Segarra i Francesc Valls entre d'altres.
- (4) L'economia de l'aiguardent a la Catalunya del segle XVIII. El Camp de Tarragona i el Penedès, 1750-1820. Tesi doctoral. UB. Tarragona, 1992, vol. II, p. 581-583.
- (5) Valentí Gual, "Un boter emprenedor al Vimbodí de 1736", *Vimbodí* (Vimbodí) 59 (1991), p. 10-11).

(6) Arxiu Comarcal del Baix Camp (ACBC), fons comercial Sunyer, sign.
122.

APÈNDIX

Compres d'aiguarent de la Companyia Sunyer de Reus a la Conca de Barberà (collita 1774-1775)

Barberà de la Conca

Antoni Canaleta

-1774 (novembre) i 1775 (febrer): 1.763 ll. (64 cà i 16 b)

Joan Fabregat

-1774: (44 cà i 11 b)

-1775: (32 cà i 8 b)

Total: 2.104 ll.

Francesc Miró Ferrer

-1775: 456 ll. (16 cà i 4 b)

Blancafort

Antoni Civit

-1774: 199 ll. (8 cà i 2 b), el preu fou de 23 ll. i 10 s. per càrrega

Ramon Llurba

-1775: 1.028 ll. (36 cà i 8 b)

Josep Masalles

-1775: 456 ll. (16 cà i 4 b)

Joan Pasqual

-1774: 322 ll. (16 cà i 4 b)

Joan Sala

-1775: 106 ll. (3 cà i 1 b)

Jaume Sucies

-1775: 985 ll. (48 cà i 6 b)

L'Espluga de Francolí

Francesc Anguera Vilalta, pagès

-1774: 647 ll. (24 cà i 6 b)

Pere Bernat

-1774: 889 ll. (31 cà i 8 b)

Pau Boquer

-1774: 858 ll. (32 cà i 8 b)

Miquel Font

-1774: (87 cà i 22b)
-1775: (229 cà i 31 b)
Total: 8.736 ll.

Josep Micó, pagès
-1774: (15 cà i 4 b)
-1775: (16 cà. I 4 b)
Total: 847 ll.

Agustí Roig
-1774: 622 ll. (23 cà i 2b)

Francesc Rossell
-1774: 216 ll. (8 cà i 2 b)

Montblanc

Antoni Amill
-1774: 303 ll. (12 cà i 2 b)

Joan Esplugues
-1774: (3 cà i 1 b)
-1775: (16 cà i 4 b)
Total: 557 ll.

Agustí Gai, boter
-1775: 221 ll. (8 cà i 2 b)

Joan Josa Dalmau, ciutadà honrat de Barcelona
-1775: 10.474 ll. (422 cà i 26 b)

Jeroni Jover
-1775: 908 ll. (32 cà i 8 b)

Francesc Rosselló
-1774: 219 ll. (8 cà i 2 b)

Tadeu Sabater Alba, familiar del Sant Ofici
-1774: 214 ll (8 cà a 26 ll i 10 s. /cà)

Rocafort de Queralt

Joan Miquel
-1774: 180 ll. (7 cà, de les quals tres eren prova d'Holanda i 2 b)

Josep Ninot
-1774: 404 ll. (15 cà i 4 b)

Sarrai

Agustí Borràs
-1774: (7 cà)
-1775: (8 cà)

Total: 431 ll.

Magdalena Sanahuja, vídua de Pere Generes, apotecari.

-1775: 126 ll. (39 cà i 10 b)

Joan Morell Potau, comerciant i familiar del Sant Ofici.

-1774: 1.042 ll. (39 cà i 6 b), 8 càrregues i un quartà eren de prova d'Holanda (a 19 ll. i 5 s.) i la resta de $\frac{3}{4}$ a 25 ll. /cà.

-1775: 1382 ll. (48 cà i 2 b)

Total: 2.424 ll.

Francesc Miró i Vellet, pagès

-1775: 5.592 ll. (191 cà i 44 b)

Joan Oliver

-1774: 219 ll. (8 cà)

Josep Ponts

-1774: 2.326 ll. (89 cà i 22 b)

Antoni Serra

-1774-1775: 2.923 ll. (105 cà i 14 b)

Pau Serra

-1774: 219 ll. (8 cà)

Josep Teixidor

-1775: 1.581 ll. (55 cà i 14 b)

Francesc Torner

-1775: 234 ll. (8 cà i 2 b)

Josep Torner

-1775: 222 ll. (7 cà i 2 b)

Solivella

Antoni Castro

1774: 199 ll. (8 cà i 2 b) el preu fou de 23 ll. /cà

Joan Espanyol

-1775: 322 ll. (11 cà i 3 b)

Vallclara

Joan Sales

-1775: 215 ll. (11 cà)

Vilanova de Prades

Francesc Sants, pagès

-1775: 69 ll. (3 cà)

Vimbodí

Pau Moragues

-1774: 630 ll. (24 cà)

Josep Pàmies

-1774: 613 ll. (23 cà i 6 b)

Francesc Vallverdú

-1774: (35 cà a 25 ll. cadascuna)

-1775: (8 cà i 1b)

Total: 1.178 ll.

Josep Vidal

-1774: 1.390 ll. (55 cà i 14 b)

Font: ACBC, fons Sunyer, sign. 60

Abreviatures: Ll: lliures, ca: càrregues d'aiguarent, b: bótes buides, en el document *cascos* o *pipas*. L'any 1774 cada bóta buida valia entre 5 i 5,5 lliures i la seva capacitat variava entre 4 i 2 càrregues.

Nota: Si no s'especifica el contrari el tipus d'aiguarent era prova $\frac{3}{4}$. Per simplificar els càlculs no anotem les fraccions ni de les càrregues (quartans) ni de les lliures (sous i diners).

Article publicat a *Miscel·lània en homenatge al Dr. Lluís Navarro Miralles. Magister Dilectus*. Tarragona. 2009, p. 245-254.